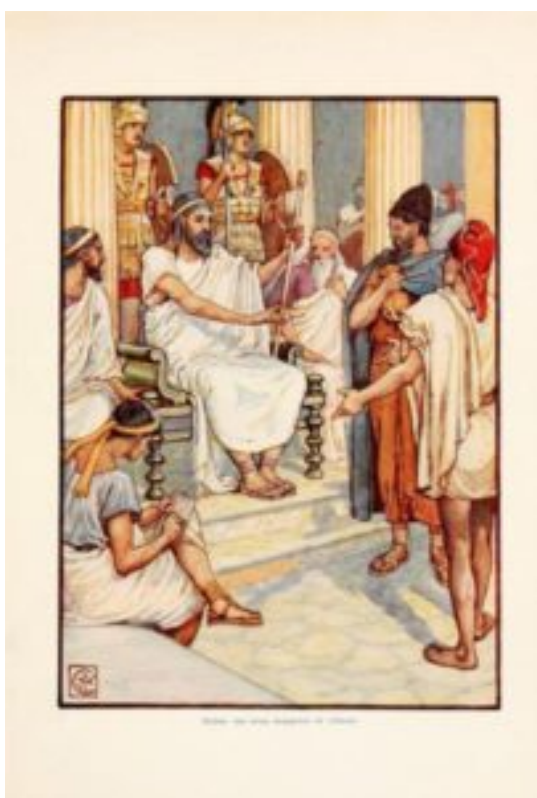

ΤΙ ΜΑΣ ΛΕΝΕ ΟΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ; Η ΑΞΙΑ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΕ ΑΥΤΕΣ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Solon, the wise lawgiver
of Athens
Walter Crane

Είναι η εποχή μας τέτοια που οι περισσότεροι θα πρέπει να σκεφθούμε τι αποστάγματα εμπειρίας μπορούμε να βγάλουμε από τις καταστροφικές κρίσεις σαν την σημερινή. Και θα πρέπει να προσπαθούμε να είναι αποστάγματα σοφίας και όχι επιδείνωσης των λαθών.

Εκεί που οι περισσότεροι (όχι όλοι, βέβαια) περιμένουν κάτι σαν θαύμα να εξαλείψει την κρίση, την παγκόσμια και τη δική μας, να βγάλει τις ελπίδες τους τόσο δυνατές ώστε να σαρώσουν

την πραγματικότητα, εκεί που οι περισσότεροι περιμένουν μία χειροπιαστή διέξοδο από το αδιέξοδο, μέτρα και συγκεκριμένους χειρισμούς, η πραγματικότητα φωνάζει τη δική της αλήθεια: την αιτία που μας έφερε μέχρι εδώ και την ανάγκη να αντιμετωπίσουμε αυτή την αιτία.

Μέχρι τώρα το μόνο που γίνεται είναι να αποδίδονται ευθύνες, σχεδόν πάντοτε έξω από εμάς, και να περιμένουμε έπειτα παθητικά να έλθει κάποιος να αντιμετωπίσει τους φταίχτες και να λύσει τα προβλήματα. Η απόδοση ευθυνών πρέπει, βέβαια, να γίνεται και γι' αυτό υπάρχει τόσο ο νόμος όσο και η ικανότητα των ανθρώπων να διακρίνουν την αλήθεια – ασχέτως του αν το κάνουν στο τέλος. Η αναγνώριση όμως της ευθύνης πρέπει να είναι σφαιρική και να διακρίνει κανείς στο βάθος των πραγμάτων αυτό που πραγματικά συμβαίνει και αυτό που λείπει. Έχει συντρέχουσα ευθύνη η κοινωνία και τα μέλη της μαζί με τις ελίτ; Βεβαίως έχουν. Αλλά τι σημαίνει αυτό;

Τι είδους είναι αυτή η ευθύνη;

Τι σημαίνει για το μέλλον των ανθρώπων;

Ποια πρέπει να είναι τα μαθήματα που πρέπει να πάρουμε και οι υπαιτιγμοί για το πώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε τα πράγματα;

Στην κοινωνία, λοιπόν, λειτουργούν δύο φορείς ευθύνης:

Αφ' ενός μεν οι εξουσιαστικές ελίτ που όμως, ούτως ή άλλως, δεν αναγνωρίζουν την ευθύνη τους, αλλά και η αναγνώριση δεν θα εσήμαινε τίποτε γι' αυτές, γιατί κινούνται με όρους δυνάμεως και όχι συλλογικότητας. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν εκπληρώνεται ούτε η ηθική ούτε η νόμιμη ευθύνη.

Αφ' ετέρου η κοινωνία των πολλών που όμως βρίσκεται στην περίπλοκη θέση να είναι αυτή που σηκώνει τα βάρη και ταυτόχρονα αυτή που πρέπει να βρει λύση στα προβλήματά της. Πώς θα γίνει αυτό; Κατανοώντας ότι αυτή, δηλαδή οι πολλοί

άνθρωποι, είναι η πραγματική δύναμη αλλαγής. Για να λειτουργήσει όμως έτσι, απαιτείται να γεννηθεί ο ενεργός πολίτης. Ο ενεργός πολίτης πρέπει να δεχτεί δύο πράγματα:

α)ότι μέλη της κοινωνίας των πολλών έχουν διαπράξει παράνομες πράξεις που έχουν συντελέσει στην αποσάθρωση του κοινωνικού ιστού, π.χ. παράνομες συντάξεις ή παράνομοι διορισμοί ή παράνομες δωροληψίες. Αυτό γενικά γίνεται δεκτό, αλλά χωρίς την αληθινή ευθύνη είναι κάτι αδιέξοδο, γιατί απλώς παθητικοποιεί τον άνθρωπο και τον παραπλανά τόσο σε σχέση με τα αληθινά αίτια όσο και οδηγώντας τον στο να εξισώσει αυτή την ευθύνη του με την μεγάλη ευθύνη των λίγων ισχυρών. Είναι μια ευθύνη που κινείται στην επιφάνεια των πραγμάτων και όχι στο αληθινό αίτιο.

β)ότι όλα τα μέλη της κοινωνίας των πολλών έχουν ακέραια ηθική ευθύνη για το κοινωνικό γίγνεσθαι, αφ' ενός μεν στο επίπεδο της πράξης και αφ' ετέρου στο επίπεδο της απραξίας.

Στο επίπεδο των πράξεων, για παράδειγμα, αντί να διαπιστώνουν την μεγάλη κατανάλωση, θα έπρεπε να αναρωτιούνται **γιατί** υπάρχει η επιθυμία για τόση κατανάλωση κτλ. Αν τα χρήματα ήταν άφθονα, θα ήταν σωστό να καταναλώνει κανείς άμετρα; Σε αυτό το επίπεδο, αυτό που είναι κρυμμένο, μπορεί να βρει κανείς τα αληθινά αίτια. Αυτό μας οδηγεί στο επόμενο σημείο, εκείνο της απραξίας.

Στο επίπεδο της απραξίας πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι με την αδράνεια, την αδιαφορία και τον ατομισμό του συμβάλλει ο ίδιος ο άνθρωπος σε καθοριστικό βαθμό στους εκάστοτε συσχετισμούς των κοινωνικών δυνάμεων και την ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων που ο ίδιος επιδιώκει να διαμορφώσει ή που δέχεται παθητικά, προκαλώντας όλες εκείνες τις θεμελιώδεις ελλείψεις που κάνουν την κοινωνία ευάλωτη. Αυτή όμως η αναγνώριση της συμμετοχής του στη διαμόρφωση του κοινωνικού γίγνεσθαι σημαίνει ότι αναγνωρίζει ταυτόχρονα και τη δυνατότητά του να αλλάξει τα πράγματα, γιατί **εφ' όσον συμμετείχε αρνητικά σε αυτή τη διαμόρφωση, τότε θα μπορεί να λειτουργήσει και**

αντίστροφα, θετικά. Επομένως, πρέπει να διευκρινίσουμε για ποια ευθύνη μιλάμε: Αυτή η ευθύνη για την οποία μιλάμε είναι η ηθική ευθύνη που επιφέρει τις δικές της συνέπειες.

Αυτή η απουσία ηθικής συνείδησης εκδηλώνεται με το να ψάχνει ο πολίτης κάποιον φταίχτη μόνον έξω από αυτόν. Η δραστηριοποίησή του εξαντλείται σε αυτό. Και η λειτουργία της ενοχής έχει διαστρεβλωθεί τόσο πολύ που, κι όταν υπάρχει, κινείται σε μια ρηχότητα γεγονότων, με συνέπεια να τον παθητικοποιεί ακόμη περισσότερο από όσο ήδη είναι παθητικός. Και έτσι το μπαλάκι της ευθύνης κινείται σαν εκκρεμές ανάμεσα στο μεγάλο μέρος της κοινωνίας και τις ελίτ.

Τι εμποδίζει όμως τους ανθρώπους να γίνουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες;

1.-Η παθητικότητα του νου, μία ανεξήγητη αδράνεια και έλλειψη αυτεξουσιότητας που χαρακτηρίζει το όλο της ζωής.

2.-Η έλλειψη προτύπων και οραμάτων, πράγμα που σημαίνει ότι δεν απαιτεί τίποτε άλλο εκτός από την ανάπαυσή του και συνδέεται με το προηγούμενο.

3.-Ο έντονος ατομισμός, δηλαδή η απόρριψη της κοινωνικότητας και η ιδιοτελής απομόνωση.

Αυτά τα τρία συνδέονται άρρηκτα και, στην πραγματικότητα, αποτελούν ένα ενιαίο πρόβλημα όπου δεν μπορεί κανείς να ξεχωρίσει εύκολα ποιο από τα τρία αποτελεί την πηγή των υπολοίπων.

Πίσω από όλες τις δυσλειτουργίες της κοινωνίας βρίσκεται η απουσία ηθικής συνείδησης, αλλά αυτή η απουσία δεν οδηγεί πάντοτε σε παράνομη πράξη, δηλαδή σε πράξη που προβλέπει ο νόμος. Μια τέτοια ηθική απουσία που δεν τιμωρείται από τον νόμο υπάρχει και στην κοινωνία των πολλών, μόνον που σε αυτή την περίπτωση δεν έχει δύναμη τέτοιας εμβέλειας ώστε να προβεί σε αντίστοιχες πράξεις παράβασης για να μπορέσει να ικανοποιήσει τις επιθυμίες της. Η ηθική δεν είναι αποτέλεσμα

γνώσης, πληροφορίας, αποτελεί μία δυναμική κοινωνικότητας που προκαλεί συνοχή και αρμονία στην κοινωνία. Όταν δεν υπάρχει, καταστρέφεται η κοινωνία, αν και δεν μπορούν να αποδοθούν νομικές ευθύνες για την έλλειψή της, γιατί ο νόμος δεν μπορεί να συμπεριλάβει στις ρυθμίσεις του κάτι τόσο λεπτοφυές και ψυχικό. **Με λίγα λόγια, εκτός από τους νόμους που φτιάχνει ο άνθρωπος, υπάρχουν και οι νόμοι της ίδιας της ζωής, όπου οι ηθικές ελλείψεις επιφέρουν, είτε το θέλουμε είτε όχι, δυσμενή αποτελέσματα ακόμη και όταν οι άνθρωποι δεν διαπράττουν τα αδικήματα του νόμου των ανθρώπων.** Π.χ. αν οι πολλοί είναι ατομιστές και αδιάφοροι για τα κοινά, τότε θα κυβερνάνε οι χειρότεροι πολιτικοί και, προφανώς, με τα χειρότερα αποτελέσματα. Δεν υπάρχει όμως νόμος που να συμπεριλαμβάνει στο δίκτυο των ρυθμίσεών του αυτές τις στάσεις.

Επομένως, αυτό που συνήθως λέγεται ότι η κοινωνία, ο λαός, δεν φταίει γιατί δεν ήξερε, δεν σημαίνει και δεν μπορεί να σημαίνει ότι ο λαός δεν μπορεί να αναλάβει τις ευθύνες του για καλύτερη ούτε ότι δεν έχει ηθική ευθύνη. Εδώ δεν μας ενδιαφέρει ο νόμος και τα προαπαιτούμενά του, μας ενδιαφέρει το εσωτερικό αίτιο της κατάστασης που αδρανοποιεί τους ανθρώπους και τους απομακρύνει από την αρμονία.

Πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει περίπτωση η αναγνώριση αυτού του αιτίου της κρίσης, αυτής της διάχυτης κατάστασης, να οδηγήσει κανέναν σε παθητικότητα και ενοχές εκείνου του είδους που εγκλωβίζουν τον άνθρωπο στην αδράνειά του. Και αυτό δεν μπορεί να συμβεί, γιατί μια τέτοια αναγνώριση εκ των πραγμάτων προϋποθέτει ότι κανείς αποκτάει αυτογνωσία και αυτεξουσιότητα απέναντι στις ομιχλώδεις επιρροές του περιβάλλοντος. Οι άνθρωποι όμως, καθηλώνονται σε απραξία, γιατί στην πραγματικότητα το μόνο που έχουν κάνει υπερβολικά και καλά ως τώρα είναι να επικρίνουν τους άλλους και να αντιλαμβάνονται την ευθύνη μόνον στο επίπεδο των χειροπιαστών πράξεων. Αλλά αυτό είναι έλλειψη αυτογνωσίας.

Η ηθική ευθύνη, δηλαδή η απουσία αληθινής κοινωνικότητας, είναι η πηγή των προβλημάτων, των κρίσεων, και αυτήν πρέπει να

αντιμετωπίσουμε σοβαρά μέσα μας και μέσα στην κοινωνία.

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

13/3/2018

ΦΩΤΟ : wikiart.org